

חוק השקיות: האם הצרכן הישראלי יוותר על הניילון?

ד"ר עו"ד ציפי איסר-איציק, יו"ר המרכז לסביבה במכללה האקדמית נתניה: "המטרד הסביבתי הזה מוכר בכל העולם, ובהרבה מדינות מטפלים בו ע"י רגולציה

פורסם בתאריך 29.05.2016, 12:00: מאת: יובל גמליאל

***הכתבה בשיתוף המכללה האקדמית נתניה

"חוק השקיות הוא בעצם גלגול - מי יודע כמה - של הצעות חוק קודמות שניסו במהלך השנים לטפל במטרד הסביבתי שמייצר 2 מיליארד שקיות ניילון מזהמות בישראל בשנה. אני מברכת על אישור החוק בוועדת הפנים של הכנסת, אך צריך לראות אם אכן החוק יגרום לשינוי הצרכני המיוחל", כך אומרת ד"ר עו"ד ציפי איסר-איציק, יו"רית המרכז לסביבה במכללה האקדמית נתניה ולשעבר מנכ"לית אדם טבע ודין. את הדברים היא אומרת על רקע אישור חוק השקיות לקריאה שנייה ושלישית בוועדת הפנים והסביבה של הכנסת, בסוף מארס.

לדבריה, [שקיות הניילון](#) מגיעות לים ולשטחים פתוחים, מזהמות ופוגעות בבעלי חיים שבולעים אותן ונחנקים. "המטרד הזה מוכר בכל העולם, ובהרבה מדינות מטפלים בו על-ידי רגולציה שמונעת את שיווקן של השקיות הללו ומעודדת שימוש בשקיות קרטון או בד רב-פעמיות. אחת הדרכים לבער את המפגע הזה היא באמצעות חיוב כספי לצרכן, שיירתע מלשלם את מס השקיות, ובכך ייעלמו השקיות המיותרות המזהמות."

אם כך, נראה שהחוק המקודם כעת בכנסת אמור לעשות את העבודה ולהעלים את שקיות הניילון המזהמות.

"זה לא מדויק. על-מנת שאנשים יירתעו מלהמשיך ולהשתמש בשקיות האלה, הן צריכות להיות יקרות יחסית, כדי שהאנשים יחשבו פעמיים לפני שהם רוכשים אותן בכל קנייה בסופרמרקט. העניין הוא שהצעת החוק שאושרה בכנסת נקבה בסכום של 10 אגורות לשקית, סכום שלדעת גורמים רבים נחשב לנמוך מאוד וספק אם יגרום לשינוי הצרכני והסביבתי לו אנו מצפים. לשם השוואה, הארגונים הירוקים הציעו לנקוב בסכומים של 40 אגורות או אפילו שקל לשקית. אלה סכומים שבאמת היו מעלימים את השקיות מחיינו."

בישראל נצרכות מדי שנה כשני מיליארד שקיות פלסטיק חד-פעמיות (שקיות גופייה) היוצרות נזק סביבתי ונופי רב. נוכח עלותן הזולה של השקיות (6 אגורות לשקית), הן מחולקות במרכולים בחינם לצרכנים. חלוקה זו, ללא תשלום, היא הגורם העיקרי לצריכת היתר של השקיות בישראל.

על-פי החוק, החל מינואר 2017 תיפסק חלוקה חינמית של שקיות חד-פעמיות, ורשתות השיווק יגבו עבור כל שקית כ-10 אגורות. רשתות השיווק מוציאות כיום יותר מ-88 מיליון שקל בכל שנה על חלוקת שקיות נשיאה - סכום המגולגל על הצרכן באמצעות מחירי המוצרים.

מהלך שמקדם המשרד להגנת הסביבה יוביל לשינוי המצב, כך שכל אדם יישא בעלויות לפי היקף הצריכה שלו. על-פי החוק, תיפסק לחלוטין חלוקה של שקיות נשיאה חד-פעמיות "דקות" שעוביין פחות מ-20 מיקרון. בנוסף, רשתות השיווק הגדולות לא יורשו לחלק בחינם שקיות נשיאה חד-פעמיות שעוביין 21 מיקרון או יותר, ויגבו עבור כל שקית סכום שאינו נמוך מ-10 אגורות.

המחיר שיגבו רשתות השיווק עבור השקיות יועבר במלואו לקרן הניקיון של המשרד להגנת הסביבה וישמש את המשרד לפרויקטים לצמצום זיהום האוויר ברחבי הארץ ולהסברה על החוק החדש. בתוך שנה ורבעון ייקבעו יעדים לחוק במטרה לעקוב אחר יישומו. כמו כן, קיימת אפשרות לשר להרחיב את החוק לכלל בתי העסק ולהעלות את מחיר השקית לצרכנים.

תואר שני ברגולציה סביבתית

"חוק השקיות הוא חלק מהמגמה האחרונה לשנות את הרגלי הצריכה של הישראלים. האתגר של החוק הוא להביא לשינוי שהוא מתכוון להביא - לשינוי צרכני וסביבתי, וזה נושא אותו אנו חוקרים במסגרת הקורס ברגולציה סביבתית כתואר השני במינהל עסקים במכללה האקדמית נתניה. מדובר על תואר עם התמחות ייחודית בארץ בניהול משאבי סביבה, טבע, מים ואנרגיה" מסבירה איסר-איציק.

-יש בכלל דרישה לתואר כזה?

"לאור ההתפתחויות הרבות בתחום הגנת הסביבה בעולם בכלל ובישראל בפרט עם מתקני התפלת מים, מערכות וטכנולוגית מחזור, ענף הקלינטק המתקדם ועוד, נוצר צורך בעתודה ניהולית שמכירה את המתודולוגיות ואת הבסיס המדעי והכלכלי של התחום.

"מדובר בתואר חדשני ומאוד מעניין, אותו לומדים בעלי מודעות סביבתית מפותחת. במסגרת הקורס על רגולציה סביבתית, לדוגמה, אנו חוקרים את כל נושא מחזור הפסולת, הכולל פסולת אלקטרונית, פסולת אריזות, מחזור בקבוקים ועוד - נושאים עם חקיקה ורגולציה שהתפתחו מאוד בעשור האחרון. כחלק ממגמה זו ישראל מפסיקה להתבסס על הטמנת פסולת בקרקע המבזבזת קרקעות יקרות ומזהמת את המים ואת האדמה ומתחברת למגמות העולמיות של צמצום נפח הפסולת, שימוש חוזר בחומרים ומחזור פסולת. חלק מהקורס עוסק גם בפסולת הניילון הקשורה לחוק השקיות האקטואלי."

-ונחזור לעניין השקיות. איך הציבור בישראל מגיב לעובדה שמעתה השקיות החינמיות יעלו לו כסף?

"מחקר של מכון נאמן העלה כי הציבור רואה בגביית התשלום הזה סוג של מס נוסף למדינה, וכעת האתגר של הממשלה הוא להפחית את ההתנגדות לנושא על-ידי הסברה, חינוך והעלאה למודעות."

- אז איך אנחנו ביחס למדינות אחרות?

"יש מדינות בהן העלימו לגמרי את השקיות, ויש כאלה שהטילו את 'המס' הזה דווקא על רשתות השיווק ולא על הצרכנים. רשתות השיווק מצידן, שלא רצו להפסיד כסף, פשוט העלימו את השקיות, והצרכנים באותן מדינות הסתגלו לשינוי. בארץ כאמור הטילו את התשלום על הצרכנים, וימים יגידו אם המהלך הזה יצליח."

לדברי איסר-איציק, ישראל התחילה מאוחר יחסית להתעסק בנושאי מחזור הפסולת ביחס לעולם, והמבחן יהיה האם בעוד כעשור ישראל תשנה את פניה ותהפוך ל"ירוקה" יותר.

"אנחנו מדינה צעירה שהתמודדה עד כה עם אתגרים ביטחוניים וכלכליים, כך שרק בעשור האחרון הרגולטור החלנו להיכנס לעובי הקורה בכל הקשור לקיימות והגנה על הסביבה, והדברים לוקחים זמן. מבחינה טכנולוגית, ישראל היא כבר כיום מובילה עולמית בתחום הקלינטק, ואני מקווה שהמגמה הזו תופנם גם על-ידי הרגולטור, שיחוקק לנו בשנים הקרובות חוקים שישמרו על המים, האוויר והאדמה נקיים מזיהומים ומפגעים."